

I et Tillæg gives en alfabetisk Fortegnelse over Jordens erhvervsgeografiske Enheder med statistiske Oplysninger. Praktisk Værdi har ogsaa de mange kartografiske og grafiske Fremstillinger af erhvervsgeografiske Forhold.

Gudmund Hatt.

W. Schmidt und W. Koppers: Völker und Kulturen. I. Gesellschaft und Wirtschaft der Völker. (Der Mensch aller Zeiten, Bd. III). 4°, XII + 794 S., 1 Kort, 30 Tavler, 551 Fig. Regensburg 1925.

Denne store og smukke Bog, der fremtræder som tredje Bind af Serien „Der Mensch aller Zeiten“ er det mest omfattende Forsøg paa en Fremstilling af den menneskelige Kulturs Historie, der i mange Aar er foretaget fra etnografisk Side. Mellem den og Heinrich Schurtz's „Urgeschichte der Kultur“ ligger et kvart Aarhundredes etnografisk Indsamlingsarbejde, der har øget Studiematerialet uhyre. Dermed er Afstanden mellem Schurtz og Schmidt—Koppers dog ingenlunde udtrykt; thi i Løbet af de 25 Aar er Opfattelsen af selve de etnografiske Problemer undergaaet en fundamental Ændring. Allerede Schurtz's Lærer Friedrich Ratzel havde skarpt opponeret imod den i det 19. Aarh. gængse udviklingshistoriske Behandling af det etnografiske Materiale, der paa en overfladisk, mekanisk Maade indordnede Kulturfænomenerne i en saa vidt muligt fortløbende Række fra Abestadiet til den vesteuropæiske Civilisation, idet den gjorde alle ikke-europæiske Kulturer til Relikter, illustrerende vor egen Civilisations Udviklingsgang. Ratzel gjorde opmærksom paa det fundamentalt urigtige i denne Opfattelse, idet han gjorde gældende, at enhver Kultur har sin egen Historie, som det er Forskningens Sag at udrede, og fremhævede Kulturformernes geografiske Udbredelse som et vigtigt historisk Hjælpemiddel. Det var dog først i det 20. Aarh., at Reaktionen mod den overfladiske Sammenflikning af Kulturfænomener fra Alverdens Lande til pseudo-udviklingshistoriske Systemer sejrede afgørende indenfor Etnografien. I vore Dage er ingen etnografisk Forsker i Tvivl om, at det er Videnskabens Opgave at udrede de forskellige Kulturers virkelige Tilblivelses- og Udbredelsehistorie, deres Afhængighed af og Tilpasning til givne Naturforhold, deres indbyrdes Kampe og Sammensmeltninger. Det er kun i de Grænsevidenskaber, der som Sociologien og Religionshistorien benytter etnografisk Materiale uden at gøre sig nøjere Rede for dette Materiales Art og Rækkevidde, at den gamle udviklingshistoriske Metode endnu flourer i al sin Overfladiskhed.

Omhyggelige Enkeltundersøgelser og skarpe Kritik af alle gamle og nye Forsøg paa at konstatere vidtrækkende Sammenhænge indenfor Kulturformerne præger Nutidens etnografiske Videnskab. Selvfølgelig er det Videnskabens endelige Maaal at udrede Hovedlinjerne i Kulturens Historie; men i den brogede Mangfoldighed af Kulturfænomener, som Detailundersøgelserne har lagt for Dagen, og midt i den Hærskare af uløste Enkeltproblemer, som beskæftiger Etnografien, kræves der ikke alene en meget omfattende Lærdom, men ogsaa et betydeligt Mod for at udarbejde et stort Værk om Jordens Folkeslag og Kulturer — naar man da ikke vil holde sig til den blotte Beskrivelse.

Den saakaldte „kulturhistoriske Skole“, hvis mest fremtrædende Mænd er Fr. Graebner, B. Ankermann, W. Foy og W. Schmidt, besidder et saadant Mod. Med forbløffende Dristighed har denne „Skole“s Førere søgt at konstatere dybtgaaende kulturhistoriske Sammenhænge mellem Australien, Oceanien, Afrika og Amerika og udskille „Kulturkredse“ af forskellig Alder; herigennem er de efterhaanden naaet til et verdensomspændende kulturhistorisk Skema. De har mødt energisk Kritik; men selv om deres Bygning paa mange Punkter endnu gør Indtryk af en foreløbig Skitse, og selv om de undertiden lader sig nøje med altfor faa Indicier, før de konstaterer Tilstedeværelsen af en af deres „Kulturkredse“ — saa at man uvilkaarligt ønsker, de vilde tænke mere paa Realiteterne og mindre paa Skemaet — har deres aktive Hævdelse af Etnografiens kulturhistoriske Opgave været af overmaade stor Betydning.

Det foreliggende Værk giver den „kulturhistoriske Skole“s Arbejdsresultater i en monumental Form. „Skolen“s Tankebygning fremtræder med Helhedsvirkning, og den hviler paa en etnografisk og almindelig kulturhistorisk Viden af imponerende Omfang. Af særlig Interesse er det, at Nomadekulturerne i den gamle Verden nu ogsaa har fundet Plads i Systemet. Medens det primitive Agerbrug opfattes som udviklet af Kvindernes Indsamling af Planter og som hørende til den exogam-moderretlige Kulturkreds, opfattes Kvægavlen som udviklet af Jagten indenfor den exogam-faderretlige Kulturkreds. Der opponeres stærkt mod Eduard Hahns Teorier om Kvægavlens oprindelige Samhørighed med Agerbruget. Snarere er Plovkulturen et Krydsningsprodukt mellem det primitive Agerbrug og Kvægavlen. Denne Teori er utvivlsomt nærmere ved det rigtige end Hahns.

Den første Halvdel af Bogen, der giver en Oversigt over den etnologiske Videnskabs Historie og en Redegørelse for den kulturhistoriske Metode samt en Analyse af de menneskelige Samfundsformer, er forfattet af W. Schmidt. Han lægger Samfundsformerne

til Grund for den kulturhistoriske Inddeling i „Kulturkredse“. I de ældste Kulturkredse hersker social Ligeberettigelse mellem Kønnene, i de yngre Kulturkredse har enten Manden eller Kvinden det sociale Fortrin (Faderret eller Moderret). Monogami er den ældste Familieform og hersker ogsaa i yngre Kulturkredse, dog i nogle Kulturkredse afløst af mer eller mindre udprægede Former for Polygami. Exogami (det Forhold, at Ægtefællen maa søges udenfor det lokale Samfund) er allerede raadende i den ældste Kulturkreds og har holdt sig langt op i Tiden; det er først i de yngre Kulturkredse, at der paa dette Punkt indtræder friere Tilstande. Ved saaledes at lægge de sociale Former og ganske særlig Familie-Formerne til Grund for Inddelingen, har Schmidt opnaaet en større Ensartethed i Systemets Nomenklatur; hvad Graebner har kaldt „Bumerang-Kulturen“ og Ankermann „den negritiske Kultur“, hedder saaledes nu hos Schmidt „der exogamgleichrechtliche Kulturkreis“, Graebners „vestpapuanische“, og Ankermanns „østafrikanske“ Kulturkreds hedder hos Schmidt „den exogam-faderretlige“ o. s. v. Men ogsaa ved sine indre Egenskaber præges Fremstillingen af Pater Schmidts harmoniske og stærke Personlighed. Bogen er en baade lærd og veltalende Propaganda for „den kulturhistoriske Skole“s Ideer, der hos Schmidt undertiden antager en varmere, mere personlig Farve end man almindeligt finder i videnskabelige Værker. Det er ikke alene for sin Videnskab, Pater Schmidt kæmper, det er for sin Livsanskuelse. Ligesom Familien indtager en dominerende Plads i hans System og betragtes som hele den sociale Udviklings Oprindelse og Fundament, saaledes betragter han enhver Svækkelse eller Opløsning af Familien som i dybeste Forstand kulturødelæggende. Næst efter Gud er intet Pater Schmidt helligere end Familien. Og staar den europæiske Civilisation overfor en økonomisk Nedgangsperiode, da haaber han paa, at denne vil bringe Menneskene tilbage til Kulturens dybeste Kilder, idet den nye Generations Devise vil blive „noget mere Familie og noget mindre Nation, noget mere Hjembygd og noget mindre Fædreland.“ Da vil Menneskeheden paany slaa Rod i Jorden.

Bogens sidste Afsnit, der behandler Erhvervskulturen, skyldes W. Koppers, kendt bl. a. som Forfatter til en fortrinlig historisk-kritisk Afhandling, „Die ethnologische Wirtschaftsforschung“ i Tidsskriftet „Anthropos“. I Tilknytning til Kulturkredslærens System giver Koppers Analyse af Erhvervskulturens Hovedformer saa omfattende og dybtgaaende, at dens Værdi vil holde sig, om ogsaa selve Kulturkreds-Systemet skulde vise sig at være mindre holdbart. Af Pladshensyn maa jeg desværre her afholde mig fra at gøre Rede for Koppers' interessante Forsøg paa at optrække Hovedlinjerne i Er-

hvervskulturens Udviklingshistorie. — De sidste Kapitler, om Naturfolkenes Teknik, skyldes Damian Kreichgauer's Medarbejderskab.

Det prægtige Værk, rigt paa Impulser og nye Synspunkter — ogsaa for den, hvis Tanker følger andre Baner end Kulturkreds-Systemets — er et af Vidnesbyrdene om, at der i Østerrig rører sig et kraftigt og værdifuldt Kulturliv, selv efter Verdenskrigen. Det hører ikke til den lette Litteratur, men vil forhaabentlig dog finde Læsere, ogsaa i Norden.

Gudmund Hatt.

Karl Haushofer: Geopolitik des Pazifischen Ozeans. (8°, 452 S. m. 16 Kort og Tavler. 5 Mk.) Kurt Vowinckel. Berlin-Grünnewald 1924.

Denne Bogs Fremkomst maa ses i Lyset af Verdenskrigens Begivenheder, der berøvede Tyskland hele dets Kolonirige, deriblandt dets Stillehavsbesiddelser.

Forfatteren — oprindelig tysk Officer — er af Skæbnen blevet ført fra Stillehavets Bredder gennem Verdenskrigens brogede Tilskikkelser til sin nuværende Universitetslærerstilling i München. — For en saadan Mand maa da naturligt det Spørgsmaal trænge sig paa: „Hvad var egentlig den dybere Aarsag til det tyske Koloniriges Sammenbrud?“ Forfatteren ser, — om med Rette eller Urette skal her lades usagt, — en væsentlig Grund til den tyske Vanskæbne deri, at Interessen i Tyskland for Kolonibesiddelserne og dermed for Geopolitik har været saa ringe udenfor en faatallig Kreds.

Meningen med Bogen har da været at vække Interessen i Forfatterens Hjemland for disse Emner og at give en geografisk betonet Oversigt over Aarsag og Virkning i de politiske Forhold, hvad det specielt pacifiske Omraade angaar.

Det er aabenbart en Mand, der kender nøje til og er indlevet i sit Emne, der har skrevet Bogen, og denne rummer — indsvøbt i et temmelig ordrigt Sprog — mange interessante Oplysninger om de politiske Forhold og Udviklingslinjer i Stillehavet. — Man følger med Interesse Forfatteren i hans Gennemgang af de pacifiske Kysttyper, den kan virkelig i mange Tilfælde kaste Lys over de politiske Magtsfæres Udformning. Kapitlet om Hovedvejene over Havet og Kanalprojekternes geopolitiske Betydning er lærerigt at læse; ligesaa Paavisningen af den ejendommelige politiske Udvikling, som Øsværmene i Sydhavet har givet Anledning til. — Forfatteren Oplysninger om Samfærdselsforholdene i Omraadet er ført op til den allerseneste Tid. —

Forfatteren skriver selv forrest i Bogen at „Maalet, som Geopoli-